

Косюк О. М.

канд. філол. н., доц. кафедри соціальних комунікацій
Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки

Україна, м. Луцьк

Об'єктивність як ключова проблема сучасної журналістики

Найбільш обговорюваною у царині журналістики на сьогодні можна вважати проблему об'єктивності. Саме вона найактивніше дискутується у практичному й теоретичному вимірах. Зокрема, на сайті популярного журналістикознавчого ресурсу MediaSapiens, де переможець конкурсу про актуальні проблеми у журналістиці Володимир Пиріг зазначив, що "перешкодами для об'єктивності з боку журналістів є некомпетентність у висвітлюваних темах, неповний аналіз теми, присутність (особливо надмірна) у публікаціях власних думок автора, особисті погляди та переконання журналіста, подання неперевіреної інформації і небажання її перевіряти [4]".

Редактори, на думку автора публікації, теж чинять перешкоди об'єктивності: тиснуть на журналістів, забороняють писати окремі теми, некоректно правлять тексти, пропускають матеріали без перевірки фактів та посилянь на першоджерела.

Насамкінець, "багато з тих, кого ще донедавна вважали об'єктивним журналістом, продався, прислуговуючи режиму, а ті, хто ще не продався, зі своєю професійністю мало кому потрібні, бо наш інформаційний простір побудований таким чином, що для об'єктивності там лишилось небагато місця" [4].

Ми свідомо цитуємо тут студента-журналіста, думка якого багатьом може видатися, як це не парадоксально, не достатньо об'єктивною. На наш погляд, саме молоді фахівці спроможні здійснити якісну експертизу сучасного інфопростору України, бо вони володіють базовим для вищої освіти рівнем

знань, вже достатньо адаптовані як практики і, що найважливіше, позбавлені консервативного пропагандистського рецидиву радянськості, який вже десятиліття поспіль зводить журналістику на манівці медіатора ідеологічних структур.

А тепер довідаємось, як і що з цього приводу кажуть академічні науковці.

Аби не дублювати вже опрацьоване, звертаємось до публікації Людмили Пономаренко "Принцип об'єктивності в журналістиці: сфера ідеального чи реального?", у якій здійснено детальний огляд концептуальних поглядів журналістикознавців на зазначену проблему.

В. Різун вважає: навіть коли журналіст просто фіксує і впорядковує факти – це суб'єктивний підхід, не кажучи вже про інтерпретації, тому позиція фіксатора, вочевидь, – найважливіший фактор об'єктивізму. В. Іванов серед причин порушення об'єктивності називає цензуру, самоцензуру, продукування сенсаційності.

Найповніше критерії об'єктивності визначає Владимиров: науковість, достовірність, точність, правдивість, діалектичність, історизм, прогностичність. І саме з цим ученим Людмила Пономаренко вступає у дискусію, бо вважає, що науковість, діалектичність, історизм та прогностичність – надто загальні категорії для практичного використання. Постає логічне запитання – чи не ще недоречнішими для практичного використання слід вважати погляди Ж. Бодріяра? Або, приміром, концепції С. К'єркегора (які теж зустрічаються у переліках)?

Як справедливо зазначає Л. Пономаренко, слухною також слід вважати думку В. Карпенка, котрий пропонує не плутати об'єктивності з об'єктивізмом – вченням про реальність.

Дилема об'єктивності плавно переходить у медійну реалізацію свободи. Обидві реалії так само невловимі, як і надзвичайно суттєві для журналістики. Поняття свободи неоднозначне. Його намагалися окреслити різні наукові

школи. Як вислід, з'явилися майже полярні уявлення лібералізму й необхідності: відсутність будь-яких обмежень (себто – абсолютний анархізм) та розуміння свободи як внутрішнього стану і власної волі людини (за таких обставин, як це не парадоксально, навіть ув'язнені люди та цензуровані ЗМІ можуть бути вільними).

Свобода бути почутим інколи менш важлива, аніж її протилежність, бо окрема інформація, навіть дуже важлива, може нашкодити. І йдеться навіть не про великі відкриття з атомної фізики чи біохімії, а про буденні повідомлення кримінального та екологічного характеру, здатні спричинити паніку. Навіть одне з найдавніших лексикографічних джерел – словник Даля – фіксує свободу як те, що сприймається у порівнянні [6].

Наша свобода обмежена природою, суспільством та самосвідомістю. У царині масової комунікації вона ще додатково фрагментується "на три окремі свободи": свободу ЗМІ, журналіста та реципієнта.

Свобода мас-медіа означає не лише і не передусім форму власності мас-медіа (згодом ми довідаємося, що це навіть не важливо), а право громадян вільно викладати свої погляди через ЗМК. Йдеться про відсутність будь-яких "темників", крім самоцензури. Якщо ж легальні засоби масової комунікації не належно ліберальні – суб'єкти комунікаційного процесу шукають і знаходять альтернативу у блогосфері та соціальних мережах. І хоча в окремих країнах, приміром – КНР, це навіть небезпечно для життя, така "дрібниця" вже нікого не зупиняє, бо мережеві втілення майже не вловимі.

Загалом з плином часу умови реалізації свободи ЗМІ не змінилися. Це "невідсіяна" всебічна та збалансована інформація; коментування й аналіз матеріалу, які не залежать від громадських думок та ідеологій; продукування різноформатних ЗМІ, незаангажованість та свобода творчості талановитих фахівців; звільнення ЗМІ від обов'язкових обслуговувань (приміром, відсотків часу та ін.); високий діловий та фінансовий статус видавців.

Найважливішим фактором незалежності та об'єктивності є свобода творчості (54-а стаття Конституції). Деякі академічні джерела, трактують її як право журналіста вільно, відповідно лише до своїх поглядів та уподобань, відтворювати і витлумачувати об'єктивну дійсність [3]. Насправді фраза "відповідно лише до своїх поглядів та уподобань" перекреслює сутність об'єктивності, і, навряд чи, гарантує свободу.

Річ у тім, що журналістська діяльність кардинально відрізняється від багатьох інших. У інформаційному та аналітичному блоках жанрів журналіст аж ніяк не може висловлювати жодних власних поглядів чи уподобань – він лиш виконує функцію посередника. У працівника мас-медіа немає навіть шансу зробити це на рівні задіяної експертизи, оскільки відсутність балансу думок зруйнує жанр [2]. І професійний редактор не пустить це до ефіру.

Наведемо конкретний приклад. Як правило, напередодні виборів у медіапростір потрапляє величезна кількість рекламно-агітаційних матеріалів. Аудиторія ставиться до цього украй скептично і майже нічого не споживає. Або ж переглядає теледебати в аудіовізуальній формі – так видно конкретну людину: її емоції, інтелектуальний рівень, манеру спілкування тощо. Напевно, якраз цим легко пояснити нещодавній "обмін відеофайлами" між П. Порошенком та В. Зеленським".

І саме тому фахові очільники ЗМІ дозволяють критикувати своїх власників, котрі займаються політичною діяльністю. А ті реагують спокійно, бо розуміють, що позиції відстоюються лиш у дискусії: чим вищий рівень опонента, тим кращі умови для оприлюднення вартісних ідей та формування оригінальних концепцій. Власне, це, на наш погляд, і є основою реалізації об'єктивності та свободи у сучасному інформаційному просторі.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-54.htm

2. Косюк Оксана Нова функціональна модель як запорука реабілітації сучасної журналістики [Електронний ресурс] / Оксана Косюк // Матеріали III міжнародного інтернет-симпозіуму «Журналіст як мішень у сучасному світі». – Режим доступу: <http://www.symposium2016.hol.es/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D1%96%D1%83%D0%BC%D1%83Papers>
3. Михайлин Ігор Основи журналістики [Електронний ресурс] / Ігор Михайлин. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-9007.html>
4. Пиріг Володимир Журналістика та б'єктивність ходять поруч. Рідко [Електронний ресурс] / Володимир Пиріг. – Режим доступу: https://ms.detector.media/ethics/standards/zhurnalistika_ta_obektivnist_khodya_t_poruch_ridko/
5. Пономаренко Людмила Принцип об'єктивності в журналістиці: сфера ідеального чи реального? Рідко [Електронний ресурс] / Людмила Пономаренко. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/401>
6. Толковый словарь живаго великарускаго языка Владимира Даля [Електронний ресурс] / Даль Владимир. – Режим доступу: <http://slovardalja.net/word.php?wordid=37262>